

AİLE PSİKOLOJİSİ

Bilimin Sanatı

Düzenleyen:

William M. PINSOF, PhD

Jay L. LEBOW, PhD

Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları: 119

Aile Psikolojisi: Bilimin Sanatı

William M. Pinsof – Jay L. Lebow

Özgün adı:

Family Psychology: The Art of the Science

Copyright © 2005 by Oxford University Press, inc.

Family Psychology: The Art of the Science, First Edition was originally published in English in 2005. This Translation is published by arrangement with Oxford University Press.

Oxford University Press ile yapılan anlaşma uyarınca, kitabın 2005 yılında İngilizce olarak yayımlanan birinci baskısından Türkçe'ye çevrilmiştir.

ISBN 978-605-4817-17-7

Türkçe yayın hakları Psikoterapi Enstitüsü'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayımlanamaz, kısmen de olsa çoğaltılamaz ve elektronik ortamlarda yayımlanamaz.

Birinci baskı: Kasım 2013

Editör: Tahir Özakkaş

Çeviri: Emine Gök

Yayıma hazırlayan: Sevgi Çorabatur & Menekşe Arık

Baskı: İklim Ofset

Nişanca Mah. Arpacı Hayrettin Sok. No:21 Eyüp/İstanbul

Tel: 0212 577 77 45

www.iklimatbaa.com

PSİKOTERAPİ ENSTİTÜSÜ EĞİTİM ARAŞTIRMA SAĞLIK ORG. VE
DANIŞMANLIK LTD. ŞTİ.

Eğitim ve Kongre Merkezi: Fatih Sultan Mehmet Caddesi No285 Darıca-İZMİR

Tel : 0262 653 6699 Fax : 0262 653 5345

Merkez: Bağdat Caddesi No: 540/8 Bostancı-İSTANBUL

Tel : 0216 464 3119 Fax : 0216 464 3102

www.psikoterapi.com - www.psikoterapi.org - www.hipnoz.com

AİLE PSİKOLOJİSİ

Bilimin Sanatı

Düzenleyen:

William M. PINSOF, PhD

Jay L. LEBOW, PhD

Editör:

Uz. Dr. Tahir ÖZAKKAŞ

Çeviri:

Emine Gök

SUNUŞ

Psikoterapi Enstitüsü olarak, öncelikle ruh sağlığı profesyonellerinin ya da ruh sağlığı ile ilgilenen kişilerin ihtiyaç duyacağı teorik bilgileri ve pratik/uygulamaya yönelik deneyimleri paylaşan özgün ve çeviri yayınlar ile literatüre katkıda bulunmayı hedefliyoruz. Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, Psikoterapi Enstitüsü'nün çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmaları, uluslararası konferanslar ve dünya literatüründen seçkileri içermektedir.

2002 yazında Chicago'da Michigan Gölü kenarında bulunan ve iki günlük atölye çalışması yapan yazarlar bu kitabın oluşmasında temel bir oynamaşlardır. Aile terapileri konusunda dünyada ve ABD'de öncü bir çalışma grubu olan Chicago'daki North Western Üniversitesi'ne bağlı Aile Enstitüsü ve bu enstitünün başkanı W. Pinsof bu değerli çalışmanın editörlüğünü arkadaşı Jay L. Lebow'la birlikte yürütmüş ve kitabın bir bölümünü kaleme almıştır.

Aile ve aile terapileri ile ilgili sistem teorisi bağlamında öğrenmek istediğiniz her şey ve bilimsel kanıtları bu kitapta bulmanız mümkündür.

Konuya ilgi duyan okuyucuların yanı sıra klinisyenler, psikoterapistler ve araştırmacılar için başvuru kitabı niteliği taşıyan bu yayını sizlerle buluşturmaktan kıvanç duyarız.

Tahir ÖZAKKAŞ
Psikoterapi Enstitüsü Başkanı

*Bu kitabı çocuklarımız
Laura, Caitlin ve Ellen'a adıyoruz,
sevgi ve umutla...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	xi
KATKIDA BULUNANLAR.....	xiv
Aile Psikolojisi İçin Bilimsel Bir Paradigma.....	1

I KISIM EVLİLİK ve EVLİLİK MÜDAHALESİ

1 Evlilik Doyumuna Eleştirel Bir Bakış <i>Robert L. Weiss</i>	25
2 Çift Terapisi Bilimi: Niçin Deneysel Destek Aramalıyız? <i>Andrew Christensen, Brian D.Doss, David C.Atkins</i>	49
3 Terapinin Yanlış Ölçümü: Evlilik Terapisi Araştırmalarında Tedavi Sonuçları <i>John Gottman ve Kimberly Ryan</i>	75
4 Duygu ve Yakın İlişkilerin Tamiri <i>Susan M. Johnson</i>	105
5 Evlilik Eğitiminde Kuramsal, Metodolojik ve İlkesel Sorunların Örnekleme: Aile Psikolojisi için Sonuçlar <i>Howard J.Markman, Galena H.Kline, Jacqueline G.Rea, Samantha Simms Piper ve Scott M.Stanley</i>	134

II KISIM EŞ ŞİDDETİ: KATILIMCI PERSPEKTİFLERİ VE TEDAVİ

6 Eşe Karşı Saldırganlıkta Yaşam Boyu Gelişimsel Sistemler Perspektifi <i>Deborah, Capaldi, Joann Wu Shortt ve Hyoun K.Kim</i>	165
7 Eş Şiddeti ve Erkekler: Erkek Failler Üzerine Odaklanma <i>Amy Holtzworth-Munroe ve Jeffrey C.Meehan</i>	197
8 Yakın Partner Şiddetinde Kadınlar: Önemli Gelişmeler ve Yeni Açılımlar <i>Mary Ann Dutton, Mai El-Khoury, Megan Murphy, Rachel Somberg ve Margret E.Bell</i>	226
9 Eş Şiddeti ve Çocuklar <i>Ernest N.Jouriles, Renee McDonald, Nancy A.Skopp</i>	265
10 Eş Saldırganlığına Psikososyal Müdahalelerle Son Verilebilir Mi? <i>K.Daniel O'Leary ve Edward M.Vega</i>	290

III KISIM

BOŞANMA ve YENİDEN EVLENMEDE AİLELER: AİLE ÜYELERİNİN GÖRÜŞLERİ

- 11 Yeniden Evlenme ve Üvey Aileler
James H.Bray ve Irene Easling 317
- 12 Boşanmış Ailelerde Çocuklarla Beraber Yaşamayan Babaların Daha İyi Babalık Yapmasını Teşvik Etme
Sanford L.Braver, William A.Griffin, Jeffrey T.Cookston, Irwin N.Sandler ve Jason Williams 351
- 13 Afro-Amerikan Ailelerde Babalar: Sosyal ve Kültürel Bağlamın Önemi
Melvin N.Wilson, Anthony L.Chambers ve LaKeesha N.Woods..... 388
- 14 Geçiş Dönemindeki Anneler: Etkili Ebeveynlik için Model Odaklı Stratejiler
Bernadette Marie Bullock ve Marion S.Forgatch 412

IV KISIM

AİLELER VE DEPRESYON

- 15 Çift, Aile Süreçleri ve Depresyon İlişkilerindeki Nedenselliği Çözme
Valerie E.Whiffen 441
- 16 Depresyondaki Çocuklara İlişkisel Bir Bakış: Aile Örüntüleri ve Müdahaleler
Nadine J.Kaslow, Claudia A.Jones, Frances Palin 469
- 17 Ergen Depresyonu: Aile Odaklı Tedavi Stratejileri
Joan Rosenbaum Asarnow, Martha C.Tompson ve Michele S.Berk.. 502
- 18 Bir Depresyon Epizodu Bağlamında Aile İçi Geçimsizlik: Fayda ve Etki Üzerine Bir Araştırma
Steven R.H.Beach ve Maya E.Gupta 529
- 19 Depresyondaki Ergenler için Kültür Odaklı, Kanıta Dayalı Tedaviye Doğru
Guillermo Bernal ve Emily Saez-Santiago..... 554

V KISIM

AİLELER VE SAĞLIK

- 20 Aileler, Sağlık ve Hastalık: Etki Mekanizmaları ve Etki Yolları Araştırması
Beatrice L.Wood ve Bruce D.Miller..... 579
- 21 Yoktan Var Etmek: Kronik Hastalıklı Çocukları Olan Ailelerde Anlam Yaratma
Joan M. Patterson 613
- 22 Sağlık Araştırmasında Aile Modelleri Kullanımı: Kronik Hastalıkta Bir Aile Müdahalesi Çerçevesi
Lawrence Fisher 648

ÖNSÖZ

Bu kitaba ilham veren üç şey var. Bunlardan ilki Joan Bossert ve Oxford Üniversitesi Yayınevinin bir aile psikolojisi elkitabı yayımlama arzusuydu. İkincisi, Amerikan Psikoloji Derneği'nin Aile Psikolojisi Bölümü'nün (43) iki tane amacından ötürüydü: Aile psikolojisi alanında araştırmaları teşvik etmek ve araştırmacıları bölüm üyeliğiyle daha yakından bütünleştirmek. Üçüncüsü ve sonuncusu ise, editörler olarak bizim, önde gelen aile psikolojisi araştırmacılarının aile psikolojisi araştırmalarının geldiği son nokta üzerine düşünmelerini sağlayacak bir söylemi harekete geçirme umudumuzdu.

Bu çok yönlü hedeflere hitap edebilmek adına, Bölüm 43'ün yönetim kurulunun danışmanlığı ve desteği ile iki aşamalı bir plan ortaya attık. İlki, aile psikolojisinin belirgin beş alanında öncü araştırmacıları davet edebileceğimiz küçük bir konferans düzenlemektir. Planın ikinci aşaması ise yazarların konferans sunumlarını ayrıntılı bir şekilde işleyen bölümlerden oluşan ve bu beş alanı kapsayan bir kitap yayımlamaktır.

Bölüm 43 yöneticileri ve biz, hangi alanlara değineceğimiz hususunda çok fazla tartıştık. Biraz kavga ve gürültüden sonra, üç tane seçim kriteri üzerinde anlaştık: Alanlar, a) tam anlamıyla gelişmiş kuram ve araştırma bütünlüğüne, b) yeni kuram ve araştırma için oldukça bereketli bir zemine sahip olmalı ve c) önemli derecede halk sağlığı ile ilişki olmalıydı. En sonunda, kitabı belirleyen alanlara karar verdik: Depresyon, aile ve sağlık, boşanma ve yeniden evlenme, evlilik ve evlilik müdahalesi, eş şiddeti.

Alanları seçtikten sonra, her bir alanda öncü araştırmacıların belirlenme sorunuyla mücadele ettik. En önemli hedeflerimizden bir tanesi her alanda söylemi canlandırmak olduğundan, birbirleriyle konuşabilecek –daha öncesinde en azından asgari düzeyde bir profesyonel ittifaka sahip- kişileri davet etmenin iyi bir fikir olduğunu düşündük. Her alanda lider rolü üstlenecek bir kişi davet ederek, bir grup lideri modeli üzerinde uzlaştık. Liderin sorumlulukları, bizim yardımlarımızı da alarak, alanla-

rında sunum yapacak kişilerin listesini belirlemek ve planladığımız konferanstaki panellere başkanlık etmektir. Neyse ki şansımız yaver gitti; saygın, değerli ve yardımsever grup liderleriyle çalışma olanağımız oldu: Depresyonda Nadine Kaslow, aile ve sağlıkta Betsy Wood, boşanma ve yeniden evlenmede James Bray, evlilik ve evlilik müdahalesinde John Gottman ve eş şiddetinde Amy Holtzworth.

Her alanda sunum yapacak kişilerin her birini davet ederken, konferansta ve sonrasında basılacak olan kitapta, sunumlarını kendi çalışmalarını sunacakları bir forum olarak kullanmamalarını özellikle rica ettik. Her araştırmacının, alanlarındaki en önemli sorunlar, çalışmalarında karşılaştıkları araştırma ikilemleri ve kuramsal ikilemler, bu ikilemlere ilişkin yaptıkları tercihler ve gelecekteki araştırmalar için en önemli zorlukların neler olduğu hususlarında derinlemesine düşünmesini istedik. Alanlarında daha kapsamlı bir biçimde düşüncelerine olanak sağlamak için kendi çalışmalarının ötesine geçerek araştırmaları üzerine düşüncelerini istedik.

Bölüm 43'ün önemli maddi desteği ve Oxford Üniversitesi Yayınları'nın, Northwestern Üniversitesi Aile Enstitüsü'nün, Northwestern Üniversitesi Araştırma Başkan Yardımcısı (Lydia Villa-Komaroff) Ofisi'nin ek desteği ile 2002 yılı Nisan ayında Michigan Gölü yakınındaki muhteşem Northwestern Allen Center'da iki gün süren bir konferans düzenledik. Konferans, davetlilerin, paneldeki diğer üyelere ve diğer tüm davetlilere kitaptaki bölümlerin ön sunumlarını yaptıkları iki günlük yoğun ve aydınlatıcı bir tecrübe yaşattı ve planlamış olduğumuz sürecin ilk aşamasıyla sonuçlandı.

Konferanstaki etkileşimin ve geri dönütün, her davetlinin kitapta yer alan bölümüne etkisi olacağını umuyorduk. Her bölüm paneli içerisindeki etkileşimin ve panelle izleyici arasındaki etkileşimin sunum yapanların kitaptaki bölümlerinde etki yaratması planımızın bir parçasıydı. Konferanstaki sinerjinin, her alandaki/bölümdeki sunumların/kitaptaki bölümlerin birbirini bilgilendirmesine ve birbirleriyle uyuşmasına yardımcı olmasını istedik.

Konferanstan sonra, her yazarla ve her grup lideriyle kitap bölümleri hakkında görüşmeler yaptık. Yazarların araştırma alanlarındaki bürük meselelere ve zorluklara bakmalarını ve mümkünse alternatif yönelimler ve gelecek yönelimlerini gözden geçirerek bunları nasıl ele almış olduklarını keşfetmelerini sağlamak için büyük çaba sarf ettik.

Bununla birlikte, bu özel araştırma alanındaki genç araştırmacılar için kitabın her bir bölümünü mini bir kılavuz yapmaya çalıştık. Bu satırlar boyunca yazarların, bu araştırma alanında bir araştırma programı oluşturmakla ilgilenen hayali bir gelişmiş mezun öğrenci grubunu ya da doktora sonrası üniversite hocalarını hedeflemelerini istedik.

Sonuncu olarak, yazarlardan, kitabın başında açık bir şekilde ifade ettiğimiz bilimsel paradigmaya mümkün olduğunca değinmelerini rica ettik. Ne yazık ki bu paradigma yalnızca kitabı bitirdiğimizde belirginleşen, yazarlarla iletişimimizin büyük bir kısmında üstü kapalı kalan bir paradigmaydı. Bilimsel paradigmanın büyük bir bölümüne mümkün olduğunca değinerek bütünlük bir çalışmanın bir parçasını oluşturan kitap bölümlerini ele alarak her bölümü nasıl kurguladığımız hakkında özellikle bilgilendirdi.

Kitaba ve bilime katkılarından dolayı bütün yazarlara ve bölüm liderlerine (bölüm yazarları da dahil) teşekkür etmek isteriz. Onlar yalnızca kitap yazmadılar; yazılarını hazırladılar, konferansa katıldılar ve bizim editoryal münakaşalarımız ve dırdırlarımıza zarif bir şekilde katlanmak zorunda kaldılar. Bunun yanı sıra, Oxford Üniversitesi Yayınevi'nden Joan Bossert'e; APA Bölüm 43 yönetim kurulundan özellikle Terry Patterson'a ve Nadne Kaslow'a; Northwestern Üniversitesi Araştırma Başkan Yardımcılığı'na, özellikle konferans zamanında başkan yardımcısı olan Lydia Villa-Komaroff'a teşekkürlerimizi borç biliriz. Son olarak, Northwestern Üniversitesi Aile Enstitüsü'nden Ann Casey'e teşekkür etmek isteriz. Onun konferansta gösterdiği çok değerli idari yardım ve kitapta gösterdiği güçlü ve dirayetli editoryal yardımı olmasaydı bütün bu projenin gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Yeteneği, zarafeti ve iyi niyeti bütün süreci kolaylaştırdı.

Bilimsel gelenekte, bu kitabı deneysel bir pilot projenin sondan bir önceki basamağı olarak değerlendiririz. Asıl araştırmacılar olarak, uzmanlık alanlarında bilimsel araştırma üzerinde yoğunlaşan ve nihayetinde daha iyi araştırmalar ortaya çıkaran araştırmacı gruplarını bir araya getirdik. Sevgili Okur, bu deneydeki son basamak sizsiniz. Bu kitabın sizin çalışmalarınıza güç ve ilham vermesi dileğiyle...

KATKIDA BULUNANLAR

- JOAN ROSENBAUM ASARNOW, Ph.D., Psikiyatri ve Biyodavranış Bilimleri Profesörü, Nöropsikiyatri Enstitüsü, University of California, Los Angeles, Kaliforniya
- DAVİD c. ATKİNS, Ph.D., Psikoloji Yardımcı Doçenti, Psikoloji Yüksek Okulu, Pasadena, Kaliforniya
- STEVEN R. H. BEACH, Ph.D., Profesör, Davranış Araştırmaları Enstitüsü, University of Georgia, Athens, Georgia
- MARGRET E. BELL, B.A., M.A., Doktora Adayı, Danışmanlık, Gelişim ve Eğitim Psikolojisi Bölümü, Boston College, Boston, Massachusetts
- MİCHELE s. BERK, Ph.D., Araştırma Görevlisi, Nöropsikiyatri Enstitüsü, University of California, Los Angeles, Kaliforniya
- GUİLLERMO BERNAL, Ph.D., Psikoloji Profesörü, Psikoloji Bölümü, Psikoloji Araştırmaları Merkezi, University of Puerto Rico, Rio Piedras Campus, San Juan, Puerto Rico
- SANFORD L. BRAVER, Ph.D., Psikoloji Profesörü, Araştırma Başkanı, Önleme Araştırmaları Merkezi, Psikoloji Bölümü, Arizona State University, Tempe, Arizona
- JAMES H. BRAY, Ph.D., Doçent Doktor, Aile ve Toplum Sağlık Hizmetleri Bölümü, Baylor College of Medicine, Houston, Texas
- BERNADETTE MARİE BULLOCK, Ph.D., Oregon Sosyal Öğrenim Merkezi, Çocuk ve Aile Merkezi, University of Oregon, Eugene, Oregon
- DEBORAH M. CAPALDİ, Ph.D., Kıdemli Bilim Adamı, Oregon Sosyal Öğrenim Merkezi, Eugene, Oregon
- ANTHONY L. CHAMBERS, Ph.D., Psikoloji Klinik ve Araştırma Öğretim Üyesi, Harvard Medical School ve Massachusetts General Hospital, Boston, Massachusetts
- ANDREW CHRİSTENSEN, Ph.D., Psikoloji Profesörü, University of Kaliforniya, Los Angeles, Kaliforniya
- JEFFREY T. COOKSTON, Ph.D., Yardımcı Doçent, San Francisco State University, San Francisco, Kaliforniya
- BRIAN D. DOSS, Ph.D., Psikoloji Yardımcı Doçenti, Texas A&M University, College Station, Texas
- MARY ANN DUTTON, Ph.D., Profesör, Psikiyatri Bölümü, Georgetown University Medical Center, Washington, DC
- İRENE EASLİNG, Dr.P.H., Aile ve Toplum Sağlık Hizmetleri Bölümü, Baylor College of Medicine, Houston, Texas
- MAİ EL-KHOURY, M.Phil., Doktora Adayı, Psikoloji Bölümü, The George Washington University, Washington, DC

- LAWRENCE FISHER, Ph.D., Profesör, Aile ve Toplum Sağlık Hizmetleri Bölümü, University of Kaliforniya, San Francisco, Kaliforniya
- MARION s. FORGATCH, Ph.D., Kıdemli Bilim Adamı, Oregon Sosyal Öğrenim Merkezi, Eugene, Oregon
- JOHN GOTTMAN, Ph.D., Psikoloji Fahri Profesörü, University of Washington ve İlişki Araştırmaları Enstitüsü Yöneticisi, Seattle, Washington
- WILLIAM A. GRIFFIN, Ph.D., Profesör, Aile ve İnsan Gelişimi Bölümü ve Yönetici, Evlilik İlişkileri Laboratuvarı, Arizona State University, Tempe, Arizona
- MAYA E. GUPTA, M.S., Davranış Araştırmaları Enstitüsü, University of Georgia, Athens, Georgia
- AMY HOLTZWORTH-MUNROE, Ph.D., Psikoloji Profesörü, Indiana University, Bloomington, Indiana
- SUSAN M. JOHNSON, Ed.D., Klinik Psikoloji Profesörü, University of Ottawa ve Direktör, Ottawa Çift ve Aile Enstitüsü, Ottawa, Ontario, Canada
- CLAUDIA A. JONES, B.S., Araştırma Projesi Koordinatörü, Emory University School of Medicine, Atlanta, Georgia
- ERNEST N. JOURILES, Ph.D., Psikoloji Profesörü, Southern Methodist University, Dallas, Texas
- NADINE j. KASLOW, Ph.D., Profesör ve Baş Psikolog, Emory University School of Medicine, Atlanta, Georgia
- HYOUN K. KİM, Ph.D., Araştırma Görevlisi, Oregon Sosyal Öğrenim Merkezi, Eugene, Oregon
- GALENA H. KLİNE, M.A., Evlilik ve Aile Çalışmaları Merkezi, University of Denver, Denver, Colorado
- JAY L. LEBOW, Ph.D., Klinik Profesör, Psikoloji Bölümü, Northwestern University ve Northwestern University Aile Enstitüsü, Evanston, Illinois
- HOWARD j. MARKMAN, Ph.D., Psikoloji Profesörü ve Evlilik ve Aile Çalışmaları Merkezi Eş Direktörü, University of Denver, Denver, Colorado
- RENEE MCDONALD, Ph.D., Psikoloji Doçent Doktoru, Southern Methodist University, Dallas, Texas
- JEFFREY c. MEEHAN, A.B., Psikoloji, Harvard University, Cambridge, Massachusetts
- BRUCE D. MİLLER, M.D., Psikiyatri ve Pediatri Profesörü ve Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölüm Şefi, School of Medicine and Biomedical Sciences, State University of New York at Buffalo, Buffalo, New York
- MEGAN MURPHY, B.A., Yüksek Lisans Adayı, Sosyal Hizmetler Bölümü, Boston College, Boston, Massachusetts
- K. DANIEL O'LEARY, Ph.D., Seçkin Profesör ve Klinik Eğitim Direktörü, Psikoloji Bölümü, State University of New York, Stony Brook, New York

- FRANCES PALIN, M.A.**, Doktora Adayı, Klinik Psikoloji, Georgia State University, Atlanta, Georgia
- JOAN M. PATTERSON, Ph.D.**, Doçent Doktor, University of Minnesota, Minneapolis, Minnesota
- WILLIAM M. PINSOFF, Ph.D.**, Northwestern University Aile Enstitüsü Başkanı ve Uygulamalı Psikoloji ve Aile Çalışmaları Merkezi Psikoloji Bölümü Direktörü ve Klinik Profesör, Northwestern University, Evanston, Illinois
- SAMANTHA SIMMS PIPER, M.A.**, University of Denver, Denver, Colorado
- JACQUELINE G. REA, M.A.**, University of Denver, Denver, Colorado
- KIMBERLY RYAN, Ph.D.**, Psikoloji Yardımcı Doçenti, New College of Florida, Sarasota, Florida
- EMILY SÁEZ-SANTIAGO, Ph.D.**, Araştırma Görevlisi, University of Puerto Rico, Río Piedras Campus, San Juan, Puerto Rico
- IRWIN N. SANDLER, Ph.D.**, Psikoloji Vekil Profesörü ve Önleme Araştırmaları Merkezi Direktörü, Arizona State University, Tempe, Arizona
- JOANN WU SHORTT, Ph.D.**, Araştırma Bilim Adamı, Oregon Sosyal Öğrenim Merkezi, Eugene, Oregon
- NANCY A. SKOPP, M.A.**, Doktora Adayı, University of Houston, Houston, Texas
- RACHEL SOMBERG, B.A.**, Doktora Adayı, Psikoloji Bölümü, The George Washington University, Washington, DC
- SCOTT M. STANLEY, Ph.D.**, Evlilik ve Aile Çalışmaları Merkezi Eş Direktörü, University of Denver, Denver, Colorado
- MARTHA C. TOMPSON, Ph.D.**, Yardımcı Doçent, Boston University, Boston, Massachusetts
- EDWARD M. VEGA, M.A.**, Yüksek Lisans Öğrencisi, State University of New York, Stony Brook, New York
- ROBERT L. WEISS, Ph.D.**, Psikoloji Fahri Profesörü, University of Oregon, Eugene, Oregon
- VALERIE E. WHIFFEN, Ph.D.**, Profesör, Psikoloji Fakültesi, University of Ottawa, Ottawa, Ontario, Canada
- JASON WILLIAMS, M.A.**, Doktora Adayı, Arizona State University, Tempe, Arizona
- MELVIN N. WILSON, Ph.D.**, Psikoloji Profesörü, University of Virginia, Charlottesville, Virginia
- BEATRICE L. WOOD, Ph.D.**, Psikiyatri ve Pediatri Doçent Doktor, State University of New York at Buffalo, Buffalo, New York ve Aile Süreçleri Enstitüsü Başkanı, Rochester, New York
- LAKEESHA N. WOODS, M.A.**, Klinik Psikoloji Doktora Öğrencisi, University of Virginia, Charlottesville, Virginia

AİLE PSİKOLOJİSİ

Aile Psikolojisi İçin Bilimsel Bir Paradigma

Psikoloji bir bilim olarak neredeyse yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. **P***Aile psikolojisi* ise yirmi beşinci yaşını kutlamaktadır. Daha yeni hak ettiği yere gelmeye başlayan çok genç bir bilimdir. Bu bölümde, aile psikolojisinin bir bilim olarak gelişmesini kolaylaştırmak ve bu gelişime rehberlik etmek adına yeni bir bilimsel paradigma sunuyoruz. Bu paradigma, daha önceki çalışmalar üzerine, özellikle Pinosof'un (1992) başlangıç niteliğindeki, aile psikolojisi için bilimsel bir paradigmanın temellerini oluşturduğu çalışması üzerine ilaveler yapılarak geliştirilmiş bir paradigmadır.

Aile psikolojisi bilimi son çeyrek yüzyılda önemli ölçüde gelişmiş ve yayılmıştır. Bu şekilde yaparak, psikoloji içindeki bütün alanları karakterize eden kaçınılmaz uyumsuzluklar ve sorunlarla yüzleşmiştir. Giderek bireysel ve biyolojik sistemlere odaklanması bakımından aşağı doğru gelişmiştir. Kültür, etnisite ve politika gibi daha geniş sistem meseleleriyle daha fazla ilgilendikçe yukarı doğru gelişmiş ve büyümüştür. Karmaşık soruları incelemek için yeni ve daha gelişmiş metodolojilerle beraber daha akıllıca gelişim göstermiştir. Bu bilimsel paradigmayı, aile psikolojisinin daha çok ilerlemesini ve olgunlaşmasını kolaylaştırmanın yanı sıra gelişmesini gösterme ve vurgulama yolu olarak sunuyoruz. Bu alan, bu paradigmanın belirli boyutlarını inceleme yolunda iyi gitmektedir ancak diğer boyutlarda keşif süreci daha henüz başlamıştır.

Sunduğumuz paradigma, aile psikolojisi alanındaki araştırmalara bakabileceğimiz bir çerçeve ortaya koymaktadır. Paradigmamız, aile psikolojisi araştırmalarını bir matris bağlamına koymakta tanımlayıcıdır. Paradigmamız tartışmaya açıktır; böylelikle bir ölçüde pratiğin ama özellikle teorinin "şiddetli" ikilemlerini çözmeye çalışır. Daha belirgin olarak, aile psikolojisi biliminin yönetiminde belirli boyutların tutarlı ve evrensel bir

değerlendirmesini önerir. Bu demek değildir ki aile psikolojisi alanındaki her çalışma bu paradigmanın her bir boyutuna açıkça hitap etmeli; daha ziyade her aile psikolojisi çalışmasını bu paradigmanın zihinsel (entelektüel) alanına yerleştirmek daha faydalıdır. Yani, araştırmada dolaylı olarak değinilen ya da hiç değinilmeyen şeylerin yanı sıra direkt olarak değinilenleri de anlamak ve kabul etmek demektir.

Paradigmamız gitgide gelişen bir fenomendir. On yıl içinde bu paradigmayla ilgili bir diğer bölüm yazarsak, o zaman büyümüş ve gelişmiş olacağından eminiz. Modelin esasını aynı kalacağını fakat yeni boyutları kapsamak için evrimleşeceğini umuyoruz ve zannediyoruz. Gelişen bir paradigma olarak ne son söz olarak alınmalı ne de son söz olarak sunulmalıdır. Geçerlidir ancak kesin değildir. Bilimimizin gelişimine ve ilerlemesine katkıda bulunmak üzere hazırlanmış faydalı bir rehberdir.

Son olarak, bu paradigma, bu cildi planlamamızı ve yayıma hazır hale getirmemizi gerekli kılmıştır. Bu kitabın beş bağımsız bölümünün her birini, mümkün olduğunca bu paradigmanın esas boyutları etrafında oluşturmaya ve düzenlemeye çalıştık. Ayrıca bölüm yazarlarını, bölümlerini bu paradigmanın entelektüel bağlamı içerisinde konumlandırmaya teşvik ettik. Bir bütün olarak alındığında bölümlerin her birinin yeni paradigmanın olası kuramsal ve metodolojik sonuçlarının yanında değerlerini de yansıttığına inanıyoruz.

▪ Paradigma

Yeni paradigmayı sunmadan önce, cevaplanması gereken iki başlangıç sorusu var: Bilimsel paradigma ne demektir ve kimler bilimsel paradigmaya ihtiyaç duyar?

Bilimsel bir paradigmayı ve Bilimi Tanımlama

Kuhn'ın (1962) bilim felsefesi hakkındaki klasik çalışmasında özgün bir biçimde ortaya konulduğu gibi bilimsel bir paradigma, "belirli bilimsel toplumların ileri uygulamaları için temel destekleyici olarak bir süreliğine kabul ettikleri" bir grup fikri temsil eder (sf.10). "Takip edilmesi gereken uygun hususları, bu hususları takip etmede kullanılan ideal ve kabul edilebilir metotları, bu metotların sonuçları değerlendirmek üzere kriterleri ve ışığında bu sonuçların yorumlanacağı geçerli kuramları tanımlar" (Pindof, 1992, sf.432). Daha belirgin bir biçimde, bu cilt bağla-

mında, aile psikolojisi bilimini tamamlayan birtakım teoriler ve boyutları açık bir şekilde ifade ederek aile psikolojisi için bilimsel paradigmanın taslağını çiziyoruz.

Bu bölümde ve bir parçası olduğu kitapta, aile psikolojisinin bir bilim olduğu fikri dolaylı olarak belirtilmektedir. Bilim demekle ne kastediyoruz? Pinsoftan (1992) ödünç aldığımız gibi bilimi, hakikati ortaya koymak için birtakım kurallar bütünü olarak görürüz. Bu tanımı daha da detaylandırıyoruz, özellikle bilgi felsefesi tartışmamızda “hakikat” ile ne kastettiğimiz üzerinde duruyoruz. Yani, aile psikolojisi, aileler ve içerisindeki bireyler hakkında hakikati ortaya koymaya adanmış bir bilimdir. Dahası, aile psikolojisi, yalnızca hakikati keşfetmekle kalmayıp bireylerin ve içinde yaşadıkları ailelerinin iyiliğini ve sağlığını geliştirmekle ilgilendiğinden klinik bir bilimdir. Aile psikolojisinin sağlık ve iyiliği geliştirme araçlarını oluşturan müdahaleler (Liddle, Santisbetan, Levant & Bray, 2002), hakikati arayışı ile temellendirilmeli ve desteklenmelidir. Bu “temellendirme” ve “desteklenme” klinik uygulamanın “kanıtlanmış” ya da “deneysel olarak geçerli” bilgilerin mevcut durumuyla sınırlandırılacağı anlamına gelmez. Aileler, konuya ilişkin bütün sorunlara bilimin izah getirmesi için bekleyemezler. Ve en kapsamlı biçiminde bile bilim, önleme ve tedavi programlarında karmaşık klinik karar almaları tamamen belirleyemeyecektir. Bununla birlikte klinik uygulama, hakikat arayışından kaynaklanmalı, onunla tutarlı olmalı ve en nihayetinde ona bağımlı olmalıdır. Bilimde sağlam bir temel olmaksızın, ailelerle klinik uygulama sürekli değişen düşüncelere dayanıp durur ve bunu televizyonların gündüz kuşağındaki en yeni uzmanların saçma sapan laflarından ayırt etmek güç olur. İçinde yaşadığımız dünyada sahte bilimin küstahça pazarlanması, eksik ya da inatçı anlayışları zorla kabul ettirmek için kullanılabilir. maktadır.

Bilimsel bir paradigmaya kimler ihtiyaç duyar?

Bilimsel bir paradigma en az iki sebepten ötürü önemlidir. İlki, çalışmalarına rehberlik eden, en temel ve genellikle kabullenilen ya da “örtük” varsayımların bilim insanları tarafından fark edilmesini sağlamasıdır. Bu varsayımları, bilinçli incelemeye maruz bıraktıkça daha iyi anlaşılmasını sağlayarak netleştirir. İkinci olarak, bilimsel bir paradigmanın bir bilimin gelişmesinin ileriki basamaklarını ideal bir şekilde olanaklı hale getirmesidir. Bilimin ilerlemesini kısıtlayan problemleri ve ikilemleri çözer ve

yeni kapılar açar-sağlam bir şekilde ve metodolojik olarak. Şimdiye dek aile psikolojisi örtük bir paradigmayla işleyiş gösteriyordu. Aile psikolojisi için açık bir bilimsel paradigmanın resmen dile getirilmesinin zamanının geldiğine inanıyoruz.

▪ **Aile Psikolojisi Bilimsel Paradigma Matrisi**

Aile psikolojisi bilimsel paradigmasının başlıca boyutları altıncı sayfa-daki 3x6 matrisinde görsel olarak açıklanmaktadır. Paradigma iki ana boyuttan oluşur. Birincisi, paradigmaya dahil kuramların altında yatan üç çekirdeği temsil eden, dikey sıralarda şekillendirilmiş “Çekirdek Kuramlar” dır. İkinci boyut ise aile psikolojisi biliminin yönetiminde göz önünde bulundurulmuş başlıca ek alanları, yatay dizilerle şekillendirilmiş “Soruşturma Alanları” nı belirler.

Çekirdek Kuram Boyutları

Paradigmanın çekirdek kuram boyutları, paradigmanın temelde yatan ontolojik, epistemolojik ve mekanik varsayımlarını kapsar. Matriste yansıtıldığı gibi, çekirdek kuram boyutları her bir soruşturma alanını keser ve temelini oluşturur. Çekirdek kuram boyutlarının bu sunumu, büyük oranda, Pinosof'un (1995) bütünleyici sorun odaklı terapisinin temelindeki kuramsal çerçeveden kaynaklanmaktadır.

Biyopsikososyal Sistemler Teorisi. Genel sistemler kuramının (Buckley,1968; von Bertalanffy,1968) bir diğer değişik biçimi biyopsikososyal sistemler teorisi (BST), genel sistemler kuramının biyopsikososyal sistemlere ya da insan sistemlerine tatbikini kapsar. BST'nin başlıca odak noktaları bireyler, aileler ve ait oldukları toplumlardır. Bireylerin, ailelerin ve toplumların davranışlarını, biyolojik, bireysel psikolojik ve sosyal faktörlerin etkileşiminin bir ürünü ve bu etkileşimi uyandırıcı bir şey olarak görür.

Bir varlık ya da doğa kuramı belirlediği için BST temeldeki kuramın ontolojik bileşenidir. BST bakış açısıyla doğa sistemler içerir. En öncelikli olarak BST, biyopsikososyal sistemlerin veya insan sistemlerinin örgütlenmesi ve birbirleriyle bağlantılarını ayrıntılarıyla belirtir. İnsan sistemlerinin, etkileşen ve karşılıklı olarak birbirini etkileyen açık sistemler dizisi gibi düzenlendiklerini ileri sürer. Her sistemin kendine ait bir sınırı ve kimliği vardır ve kendisi de daha büyük bir sistemin bir alt sistemi gibi daha küçük alt sistemler içerecek şekilde dikey şekilde görülebilir. Böyle-

ce evli bir çift kendisi bir sistem oluştururken bireysel alt sistemleri içerir ve kendisi de çekirdek ve geniş ailenin bir alt sistemidir.

Aile Psikolojisi Bilimsel Paradigması: Çekirdek Kuramlar ve Soruşturma Alanları

Çekirdek Kuramlar

Soruşturma Alanları	Biyopsikososyal Sistemler Teorisi	Epistemoloji	Neden-Sonuç
Kişilik psikopatolojisi Gelişim-Yaşam Süresi Odağı Cinsiyet Çeşitlilik Politika Müdahale/Önleme			

Sistemler toplamsallıktan uzaktır; bütün parçaların toplamından daha büyüktür (Watzlawick, Jackson & Beavin, 1967). Bir karı koca bireysel özelliklerinin toplamından daha fazladır. Birbirleri ile olan ilişkileri, bireysel özelliklerine indirgenemeyecek ve bu özelliklerle açıklanamayacak bir bütünlük derecesi halini alır. Toplamsallıktan uzak olmanın yanı sıra bir sistemin en temek tanımlayıcı özelliği, sistemin parçalarının birbirlerini etkilemesidir. Birindeki değişim er ya da geç diğerinde de değişimle sonuçlanır. Genellikle bu etki karşılıklıdır ya da çift yönlüdür. Pragmatik olarak, eğer bir oluşum değişikliğe uğrar ve bir diğer oluşum makul bir süre içerisinde fark edilebilir bir şekilde tepki vermezse, bu iki oluşumun aynı sistemin parçaları olmadıklarını söylemekte sakınca yoktur. Esasen bir sistem, bir dizi faktör, değişken ya da oluşum etrafında dönen karşılıklı bir etki küresi tanımlar.

Bir insan sisteminin sınırı, her zaman ve kaçınılmaz biçimde belirsizdir (Pinsof, 1995). Yukarıda sözü edilen pragmatik “değişim” kriteriyle gerçekte iki ya da daha fazla oluşumun sonuç olarak aynı sistemin parçaları ya da alt sistemleri olup olmadıklarını ayırt etmek güç olabilir. Tepkisel değişimler izleyici için fark edilir olamayabilir ya da makul bir süre oluşturma bir zaman diliminde gerçekleşmeyebilir. Yani, bir sistemin unsurları hakkında nadiren tamamen emin olabiliriz. Aşağıda detaylandırılacağı gibi, en nihayetinde sistemler ve BST, doğayı anlamamıza ve pekiştirmemize yardım eden yapılarıdır.

Bu kitabın bölümlerinde BST ögesinin çeşitli sonuçları yansıtılmaktadır. Wood ve Miller (Bölüm 20), Patterson (Bölüm 21) ve Fisher (Bölüm

22) gibi bazı bölümler bu bakış açısını açıkça ifade ederken diğer bölümler bu çekirdek kuramın spesifik yönlerine dikkat çekmektedir.

Güncel aile psikolojisi araştırmalarının bir yanda daha mikrobiyolojik sistemleri ve diğer yanda daha makrososyal sistemleri kapsadığını özellikle belirtmek isteriz. Bu araştırma girişimleri, alanın çekirdek aileler üzerine basit ve tekil odağın bir hayli ötesine geçmesine sağlamıştır.

- *Biyolojik sistemleri içermeye.* En belirgin biçimde, Bölüm 5'teki alt bölümler aile psikolojisindeki biyolojik sistemlerin odaksal içerilmesini yansıtmaktadır. Dahası, bu bölümdeki her bir alt bölüm, aile psikolojisinin özellikle kişilerarası, aile değişkenleri, biyolojik süreçler ve bozukluklar arasındaki etkileşimle ilgilendiğini yansıtır. Buna ek olarak, Bölüm 4'te, "Aileler ve Depresyon" bölümünde ifade edildiği gibi, depresyona ve depresyonun bitkisel belirtilerine genetik katkı üzerinde durulması, biyolojik faktörleri doğrudan aile psikolojisinin kapsamına yerleştirir. Şizofreni, otizm ve diğer *Ruhsal Bozuklukların Tanılayıcı ve İstatistiksel El Kitabı* (özellikle, DSM-IV-TR) eksen I bozukluklarıyla uygun bir biçimde, depresyon araştırmaları tam olarak biyopsikososyal bir çaba olmuştur.

- *Daha büyük sistemler içermeye.* Aile psikolojisi araştırması daha geniş sosyal sistemlere ulaşarak da büyüme göstermiştir. Örneğin, Bölüm 3'ün, "Boşanma ve Yeniden Evlenmede Aileler" Bölümü'nün altbölümlerinde bu süreçleri yaşayan aileleri destekleme amacıyla geliştirilmiş birkaç program aile üyeleriyle daha geniş gruplarda çalışmakta ve bu ailelerin ulaşabileceği toplum kaynaklarını güçlendirme gayretlerini yansıtmaktadır. Buna ilaveten, Markman ve diğerlerinin yazdığı Bölüm 5, Amerika'da askeri ve dini örgütler içerisinde yaygın bir şekilde kabul gören ÖNİG (Önleme ve İlişki Geliştirme Programı) boşanma programını tartışmaktadır. Son olarak, "Eş Şiddeti" başlıklı Bölüm 2'deki birkaç altbölüm, eş şiddetini bilimsel anlamda inceleme ve ele alma bakımından daha geniş sosyal, legal ve politik sistemler arasındaki etkileşime değinmektedir.

Epistemoloji. Epistemoloji çekirdek kuramları, "gerçeklik" ve "doğruluk" u ve bizim bunları nasıl bilebileceğimizi ele alır. Paradigmanın bu yönü kaynağını Pinosof'un (1995) etkileşimli yapısalcılık kavramından alır.

Bu kavram, bağımsız (insanlardan) ve nesnel bir gerçekliğin var olduğunu fakat sonuçta bunun bilinemez olduğunu ileri sürer. İnsanlar, birbirleriyle paylaştıkları ve öznelarası bir gerçeklik inşa eden bu gerçekliğin bilişsel temsillerini yapılandırabilirler. Polanyi (1964) bu temsilleri, insanların ulaşabileceği tek bilgi türü olarak “kişisel bilgi” olarak adlandırır. Bu temsiller nesnel gerçekliğe aşağı yukarı “uyarlar”. Bunlar, insanların, sistematik olarak nesnel gerçekliğin yönlerini keşfetmelerine ve manipüle etmelerine olanak tanır.

Bilim, bu nesnel gerçekliği inceleme ve “haritalama” için bir dizi sistematik kural ortaya koyar. Şu anda geçerli olan “en iyi” yapıları temsil eden bu nesnel gerçeklik hakkında hipotezler dener. Bir hipotez, doğru olmadığını gösteren bilimsel araştırmalardan ortaya çıkan tutarlı bir veri olmadığı sürece “doğru” dur. Bilimin bu görüşü, Kenneth Norris (1983) tarafından “birbirimize yalan söyleme olasılığını minimuma indiren kurallar dizisi” olarak uygun bir şekilde özetlenmiştir.

Bilimsel yapılar ya da hipotezler asla kesin değildir. Yeni bilgiler biriktikçe değişikliğe uğrayacak ve sonuç olarak yenisiyle yer değiştirecektir. Bu anlamda bilim yenilikçi ve süreklidir. Yapıları nesnel gerçekliğe daha iyi “uyar” ve daha fazla anlayışa ve manipülasyona izin verir.

Bir yandan, etkileşimli yapısalcılık kavramı mantıksal pozitivistin basit indirgemeciliğinden ve nesnel bilimsel bilgi görüşünden kaçınırken diğer taraftan, nesnel bir gerçekliğin varlığını ve yenilikçi bilim görüşünü inkar eden radikal yapısalcılığın nihilist göreliliğinden uzak durur. Etkileşimli yapısalcılık, nesnel gerçekliği bilebileceğimizi ama bilgimizin her zaman yarım ve eksik olacağını iddia eder. Hatta nesnel gerçekliği araştırma ve bilme için kurallar dizisi olan bilimin, en iyi bilebileceğimiz gerçeği belirlemede tek yol olduğunu ileri sürer.

Etkileşimli yapısalcı duruş ve yenilikçi fakat yarım veya eksik bilimsel bilgi görüşü için çeşitli pragmatik öneriler mevcuttur. Ölçme, muhakkak nesnellik gerektirmez. Gerçekliği anlamamızı ve manipüle etmemizi sağlayan bir araçtır ancak ürettiği bilgi hakkında kendiliğinden var olan bir nesnellik sunmaz. Sonuç olarak, bu paradigma hem niceliksel hem de niteliksel yöntemleri kapsamına almaktadır. Her ikisi de nesnel gerçeklik üzerinde söz sahibi değildir ve her ikisi de bilimsel yöntemlerdir. Birbirleriyle uyumsuz değildir. Aksine, bu paradigma içerisinde birbirleriyle dairesel ve tekrarlayıcı bir ilişki içindedirler. Biraz farklı fakat birbirini